

Таким чином, використання зазначених методів викладання дисципліни, які поєднують традиційні види занять (лекції та практичні заняття) і застосування сучасних комп'ютерних технологій, у сполученні з активізацією самостійної роботи студентів, дозволяє значно покращити викладання та засвоєння навчального матеріалу, що підвищує успішність з дисципліни та формує стійкі знання і навички.

Література

1. Багрій М. М. Ефективність поєднання традиційних форм навчання із засадами Болонського процесу в доклінічній підготовці лікарів / М. М. Багрій, Н. М. Воронич-Семченко, О. Г. Попадинець // Галицький лікарський вісник. – 2010. – Т.17, № 1. – С. 89–91.
2. Говаленкова О. Л. Шляхи підвищення якості навчання / О. Л. Говаленкова, С. В. Говаленков // Проблеми сучасної освіти : зб. наук.-метод. пр. – Вип. 5. У 2 ч. : Ч. 1. – Харьков : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. – С. 50–55.
3. Мороз І. К. Кредитно-модульна система організації навчального процесу : довідник для студентів / І. К. Мороз. – Київ : Освіта України. – 2005. – 91 с.
4. Скнар О. Модернізація форм і методів навчання студентів у контексті кредитно-модульної системи / О. Скнар // Вища школа. – 2006. – № 3. – С. 33–45.
5. Целуйко В. И. Болонский процесс и клиническое образование (размышления клинициста) / В. И. Целуйко, Л. Н. Никифорова, Г. И. Колиушко // Проблеми медичної науки і освіти. – 2008. – № 2. – С. 12–13.
6. Шевченко О. С. Шляхи удосконалення організації самостійної роботи студентів з позицій їх мотивації до навчання / О. С. Шевченко, Ю. М. Пашков, С. Л. Матвєєва // Актуальні питання якості медичної освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 12–13 трав. 2011 р.) / М-во охорони здоров'я, Тернопільський державний медичний університет. – Тернопіль : ТДМУ, 2011. – С. 375–376.

Н. В. Максименко, А. С. Александрова

Система дидактичного контролю з дисципліни «Формування екомережі»

У статті запропоновано систему дидактичного контролю теми «Структура екологічної мережі в Україні» з дисципліни «Формування екомережі» для студентів-екологів. Наведено базові та індивідуально-психологічні характеристики студентської групи на підставі алгоритму контрольної-проектної діяльності, обґрунтовано вибраний тип, вид, об'єкти перевірки, метод (їхнє поєднання) та форму контролю. Розроблено засоби контролю навчальної діяльності студентів та критерії оцінки їхнього виконання, визначено функції контролю, що превалюють у діях суб'єктів на занятті.

Ключові слова: дидактика, контроль, функції контролю, структурно-логічна схема, критерії оцінки.

Термін «дидактика» вперше було введено німецьким педагогом В. Ратке (XVI–XVII ст.), який назвав свій курс лекцій «дидактикою», або «мистецтвом навчання» [1]. Я. А. Коменський у своєму знаменитому творі «Велика дидактика» у XVII ст. потрактував це поняття як «універсальне мистецтво навчати всіх усьому» [4, 6]. У середині XIX ст. німецький педагог Ф. Дістервег висловив прогресивну для свого часу ідею: навчання, на його думку, є активним процесом, який розвиває пізнавальні здібності, самостійність та ініціативу учнів. Він заклав основи навчання, яке розвиває особистість [3].

Дидактика вивчає закономірності засвоєння знань, умінь і навичок, формування переконань; визначає обсяг і структуру змісту освіти, вдосконалює методи й організаційні форми навчання, вплив навчального процесу на особу [4]. Вона відповідає на три запитання:

- 1) чому навчати? (зміст освіти);
- 2) як навчати? (методи і принципи);
- 3) як вчитися? (методи і прийоми самостійної діяльності).

Таким чином, дидактика науково обґрунтовує зміст, методи і форми навчання.

Об'єктом дидактики є процес навчання і вивчення як пов'язані види діяльності.

Предметом дидактики є закони і закономірності функціонування системи навчання, тобто закони і закономірності визначення цілей, побудови змісту і процесу навчання.

Дослідники О. М. Степанов і М. М. Фіцула предмет дидактики визначають також як [4]:

1) визначення мети і завдань навчання, без чого неможливе повноцінне навчання;

2) окреслення змісту освіти відповідно до вимог суспільства. Це дасть змогу підібрати науковий матеріал, який учні або студенти мають засвоїти, а також певні практичні вміння і навички, якими вони повинні оволодіти за час навчання;

3) виявлення закономірностей процесу навчання на основі його аналізу, здійснення спеціальної пошукової експериментальної роботи;

4) обґрунтування принципів і правил навчання на основі виявлених його закономірностей;

5) вироблення організаційних форм, методів і прийомів навчання; дидактика покликана ознайомити педагогів зі способами і шляхами навчання учнів, за допомогою яких можна досягти цілей процесу навчання;

б) забезпечення навчально-матеріальної бази, засобів навчання, які може використовувати педагог, щоб виконати завдання процесу навчання.

Основними категоріями дидактики є: освіта, навчання, викладання, знання, уміння, навички, закономірності, принципи, форми, методи навчання.

Системний підхід до викладання кожної дисципліни може бути забезпечений, на наш погляд, її дидактичним структуруванням. В умовах використання бальної оцінки всіх видів студентської активності особливо важливим фактором є розробка системи контролю з кожної дисципліни. Розгляньмо реалізацію цієї тези на прикладі вивчення однієї теми дисципліни «Формування екологічної мережі», шляхом опису кожного елемента системи дидактичного контролю.

1. Постановка цілей контролю. Серед переліку знань і вмінь, контроль має на меті визначити рівень сформованості кожного з них (табл.1) [5].

Таблиця 1

Постановка цілей контролю з теми

Цілі контролю знань й умінь	Рівень сформованості
Проконтролювати якість і ступінь сформованості знань з визначення та призначення екологічної мережі (ЕМ) і принципів формування ЕМ; вміння дати характеристику існуючій програмі формування ЕМ в Україні	I
Проконтролювати якість і ступінь сформованості вміння пояснювати алгоритм побудови ЕМ, характеризувати його структурні компоненти: місію, цілі, завдання функціонування, визначати переваги й недоліки	II
Проконтролювати якість і ступінь сформованості вміння проводити порівняльний аналіз досвіду формування ЕМ в Україні та за кордоном; вміння виділяти основні напрямки міжнародного співробітництва України в галузі формування ЕМ	III
Проконтролювати якість і ступінь сформованості вміння аналізувати та застосовувати нормативно-правові акти, що регулюють відносини в галузі формування ЕМ; аналізувати особливості організаційного забезпечення формування ЕМ; рецензувати відповіді студентів	IV

2. Визначення змісту контролю. У згаданому випадку – це побудова структурно-логічної схеми навчального матеріалу і плану теми «Структура екологічної мережі в Україні» дисципліни «Формування екомережі» (рис. 1).

Структурно-логічна схема викладання теми дозволяє викладачу виокремити основні навчальні елементи, що мають контролюватись, і визначити їхню вагу в загальній оцінці, яку може отримати студент за цю тему.

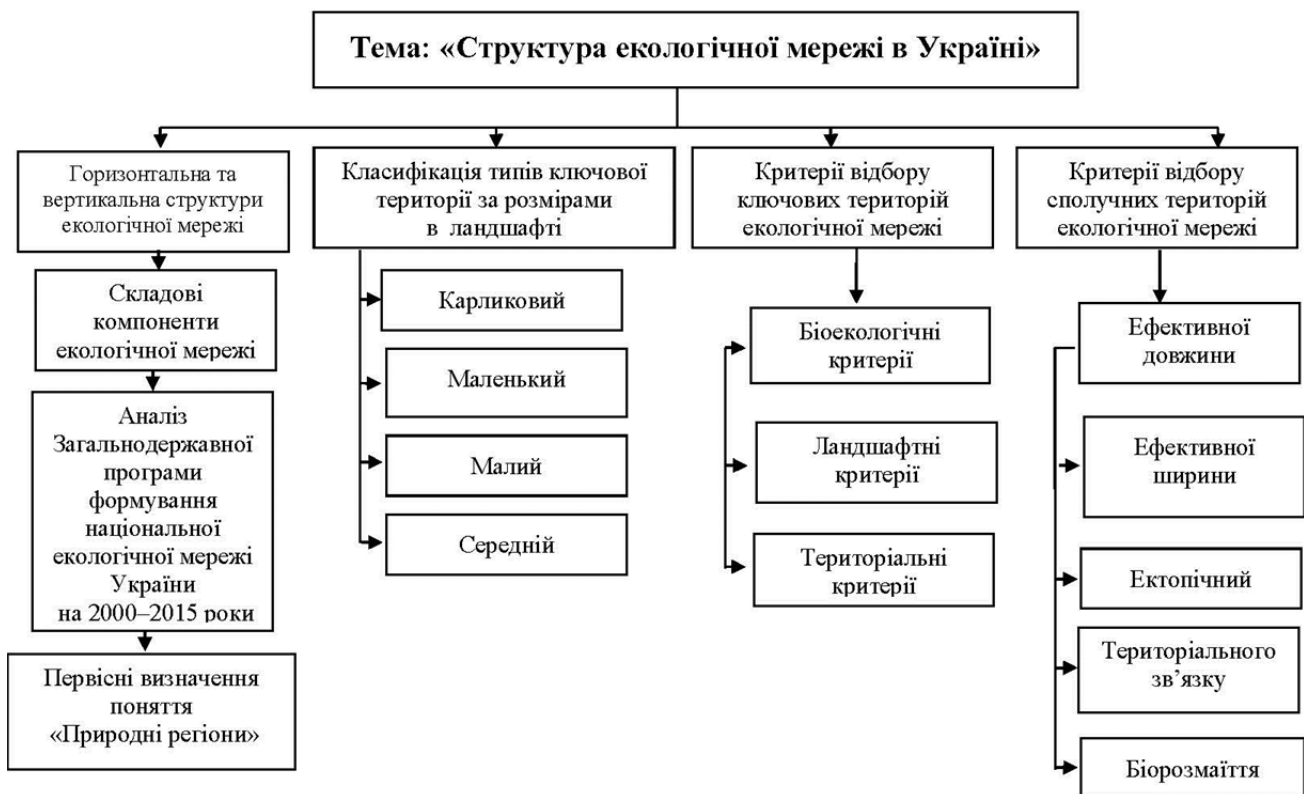

Рис. 1. Структурно-логічна схема викладання теми «Структура екологічної мережі в Україні»

3. Проект плану викладання теми. За результатами другого етапу системи дидактичного контролю (структурно-логічної схеми) викладач розробляє план викладання теми.

Як приклад, надаємо **план** викладання теми «Структура екологічної мережі в Україні».

1. Горизонтальна структура екологічної мережі
 - 1.1. Складові компоненти екологічної мережі
 - 1.2. Аналіз Загальнодержавної програми формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 роки
 - 1.3. Первісне визначення поняття «Природні регіони»
2. Класифікація типів ключової території за розмірами в ландшафті
 - 2.1. Карликовий тип ключової території
 - 2.2. Маленький тип ключової території
 - 2.3. Малий тип ключової території
3. Критерії відбору ключових територій екологічної мережі
 - 3.1. Біоекологічні критерії
 - 3.2. Ландшафтні критерії
 - 3.3. Територіальні критерії
4. Критерії відбору сполучних територій екологічної мережі

4. Вибір типу контролю відповідає цілям навчання та етапу вивчення конкретної дисципліни, враховує частоту проведення, часову спрямованість, широту контрольованої області навчального матеріалу (табл. 2) [2].

Таблиця 2

Вибір типу і виду контролю

Способи контролю	Класифікація компонентів	Характеристика компонентів відповідно до початкових умов
Тип контролю	за масштабом цілей навчання	Оперативний – контроль здійснюється в межах теми «Структура екологічної мережі в Україні»
	за етапом навчання	Проміжний – контроль проводиться впродовж вивчення навчальної дисципліни «Формування екомережі»
Вид контролю	за часовою спрямованістю	Поточний – діяльність студентів контролюється після вивчення теми, тобто перевіряється знання вивченого матеріалу
	за частотою контролю	Систематичний – контроль є регулярним, оскільки він проводиться після вивчення кожної теми навчальної дисципліни «Формування екомережі»
	за шириною контрольованої області	Суцільний – контроль засвоєння студентами усієї теми «Структура екологічної мережі в Україні» дисципліни «Формування екомережі»

Кожен обраний тип характеризується великою кількістю функцій, що виявляються в діях педагога і студентів під час контролю (табл. 3).

Таблиця 3

Прояв функцій контролю в діяльності суб'єктів процесу навчання

Аспект контролю	Діяльність педагога під час контролю ЗУН (знань, умінь, навичок) студентів	Діяльність студентів під час контролю
Контроль як спосіб навчання	Формуюча функція дозволяє перевірити поточний рівень сформованості вмінь з теми «Структура екологічної мережі в Україні» під час спостереження за студентами при виконанні ними контрольних завдань; визначити ступінь правильності сформованих умінь	Навчальна функція – це узагальнення та систематизація ЗУН з теми при виконанні контрольного завдання
		Виховна функція – виховання правдивості і дисциплінованості під час виконання контрольного завдання
	Управляюча функція (функція зовнішнього зворотного зв'язку) 1. Комунікативна функція – спілкування педагога під час індивідуального опитування студентів. 2. Методична функція – самостійна розробка педагогом різнорівневих засобів контролю	Розвивальна функція – активізація розумової діяльності шляхом зосередження уваги і пам'яті
		Функція внутрішнього зворотного зв'язку – під час виконання студентом контрольного завдання виникає питання самостійної розумової діяльності, існує необхідність само-

	<i>3. Корируюча функція</i> – корекція помилок під час усного опитування та перевірки контрольних завдань	управління власними психологічними процесами, мотивацією тощо
	<i>Стимулююча функція</i> – стимулом є виставляння оцінок за виконане контрольне завдання, одержану відповідь на поставлені запитання	<i>Мотиваційна функція</i> – активізація діяльності студентів під час контролю на повторення вивченого навчального матеріалу з теми «Структура екологічної мережі в Україні» з метою вдосконалення власних знань, умінь та отримання позитивної оцінки
Контроль як спосіб визначення результатів навчання	<i>Перевірочна функція</i> – виявлення знань, умінь, навичок студентів шляхом виконання ними контрольних завдань <i>Вимірювальна функція</i> – вимірювання та порівняння педагогом виявлених ЗУН студентів із критеріями цілей контролю з теми <i>Функція оцінювання</i> – оцінювання і фіксація ЗУН студентів за результатами виконаних індивідуальних завдань і відповідей студентів на поставлені педагогом запитання	<i>Акмеологічна функція</i> – саме оцінювання результатів контролю з теми «Структура екологічної мережі в Україні», що дозволяє студентові сформулювати критичне ставлення до власної контрольної роботи та зробити висновки щодо досягнення перспективних висот у навчанні

5. Вибір методів і форм проведення контролю відповідно до початкових умов наведено в табл. 4.

Таблиця 4

Вибір методів і форм контролю

Назва	Класифікація компонентів	Характеристика компонентів відповідно до початкових умов
Метод контролю	за провідною роллю суб'єкта	Зовнішній – контроль з боку педагога щодо рівня сформованості вмінь студентів у межах теми
	за видом спілкування зі студентами	Спостереження, індивідуальне усне опитування, письмова контрольна робота
	за характером оцінювання результатів контролю	Суб'єктивний – індивідуальне оцінювання результатів контролю студентів з теми «Структура екологічної мережі в Україні» за допомогою РМ (роздаткового матеріалу)

Форма контролю	за масовістю охоплення	Індивідуальний – кожен студент під час контролю виконує контрольне завдання та проходить індивідуальне опитування з боку педагога
	за часом і місцем проведення контролю	Аудиторний – контроль проводиться в аудиторії вищого навчального закладу – ХНУ імені В. Н. Каразіна
	за ступенем інноваційності під час контролю	Традиційний (ущільнений) – контроль студентів проходить однотипно (всі студенти отримують контрольне завдання одночасно й ущільнено в межах відведеного часу)

6. *Розробка критеріїв оцінювання* є досить важливою складовою системи дидактичного контролю. Вона має містити перелік умов отримання тієї чи іншої кількості балів за виконання контрольного завдання. Фрагмент системи критеріїв оцінювання наведено в табл. 5.

Таблиця 5

Критерії оцінки контрольного завдання (фрагмент)

Контрольне завдання	Результат	Критерії оцінки
1. Картка з контрольним завданням складається із двох блоків: 1-й блок – визначення відповідності 2-й блок – написання правильної відповіді на запитання	Правильно заповнено 1-й блок завдання (визначення відповідностей), подано обґрунтовану відповідь із цього блоку	1-8 балів (за ключовими словами)
	Правильно заповнено 2-й блок завдання (написання правильної відповіді на запитання), подано обґрунтовану відповідь із цього блоку	1-8 балів (за ключовими словами)
Максимальна сума балів за виконання контрольного завдання	Виконано роботу в цілому	16 балів

7. На основі системи дидактичного контролю розробляються *сценарій і структура контрольного заняття*.

Сценарій контрольного заняття**Тема: «Структура екологічної мережі в Україні»**

Мета:

- **виховна** – виховання дисциплінованості, самостійності, організованості;
- **розвивальна** – розвиток мислення, пам'яті, мови; самостійності при виконанні контрольної роботи;
- **дидактична** – застосування сформованих за вивченою темою знань та вмінь при виконанні контрольної роботи.

Тип: контроль сформованих знань та умінь.

Методи контролю: спостереження, індивідуальне усне опитування, письмова контрольна робота, виконана на роздатковому матеріалі.

Матеріально-технічна база: роздатковий матеріал.

Список рекомендованої літератури до теми

1. Заповідна справа в Україні : навч. посіб. / Т. Л. Андрієнко, Н. Р. Малишева, Г. В. Парчук [та ін.] ; під заг. ред. М. Д. Гродзинського. – Київ : Географіка, 2003. – 306 с.
2. Заповідна справа в Україні : навч. посіб. / за ред. М. Д. Гродзинського, М. П. Стеценка. – Київ : Географіка, 2003. – 306 с.
3. Заповідна справа: практикум : навч.-метод. посіб. / уклад. О. В. Мудрак. – Вінниця : ВНАУ, 2011. – 96 с.
4. Ковальчук А. А. Заповідна справа / А. А. Ковальчук. – Ужгород : Ліра, 2002. – 328 с.
5. Природно-заповідний фонд Харківської області / О. В. Клімов, О. Г. Вовк, О. В. Філатова [та ін.] – Харків : Райдер, 2005. – 304 с.

Структура контрольного заняття

1. Організаційний момент (5 хв).
2. Мотивація (5 хв).
3. Виконання контрольного завдання, захист завдань (55 хв).
4. Оцінювання навчальних досягнень (20 хв).
5. Підбиття підсумків (5 хв).

Структуру контрольного заняття наведено у табл. 6

Теоретичний матеріал, необхідний при проведенні контрольного уроку, представлено у вигляді опорного конспекту-схеми й наведено у таблиці 6.

Отже, розв'язання завдань щодо підготовки фахівців, які відповідають вимогам сьогодення, безпосередньо залежить від змісту та організації навчально-виховного процесу, оскільки саме у його межах відбувається професійне становлення особистості. Засобом визначення кількісних і якісних параметрів технології навчання виступає контроль як один із невід'ємних компонентів процесу діагностування навчальних досягнень студентів. Впровадження у навчальний процес такої системи контролю дає можливість застосовувати гнучкі навчальні плани, здійснювати індивідуальний та диференційований підходи у навчанні, розширити межі самостійної роботи студентів.

Структура контрольного заняття

Етапи орг. структури заняття	Час (хв)	Зміст діяльності педагога	Зміст діяльності студентів
1. Організаційний момент	5 хв	Вітання, перевірка облікового складу студентів, повідомлення загальних організаційних питань	Вітають викладача, прослуховують організаційні питання
2. Мотивація	5 хв	Повідомлення критеріїв оцінювання контрольних робіт студентів	Прослуховують критерії оцінки контрольної роботи; аналізують і запам'ятовують інформацію, самостійно роблять висновки
3. Формування контрольних дій	5 хв	Видача контрольних завдань з теми «Структура екологічної мережі в Україні»; спостереження за виконанням завдання	Виконання контрольної роботи
	10 хв	Збирання виконаного контрольного завдання. Перевірка виконаних контрольних завдань, оцінювання робіт відповідно до критеріїв оцінки	Здача викладачу виконаного контрольного завдання
4. Оцінювання навчальних результатів студентів	20 хв	Індивідуальне прослуховування відповідей студентів на питання кросворду відповідно до виданого варіанту, оцінювання відповідей. Перевірка логіки складених питань, оцінювання відповідей на питання при індивідуальному опитуванні	Обґрунтування власної відповіді з наведених питань перед педагогом, отримання балів. Пояснення власної думки студентами, отримання оцінки
5. Підбиття підсумків	10 хв	Підбиття підсумків заняття, повідомлення досягнутих цілей та завдань заняття; оголошення виставлених оцінок студентам	Прослуховування досягнутих цілей і завдань та отриманих оцінок за контрольну роботу

Література

1. Белікова В. В. Педагогіка вищої школи: педагогічний контроль у системі вищої школи : навч. посіб. / В. В. Белікова. – Харків : УПА, 2008. – 172 с.
2. Беспалько В. П. Элементы теории управления процессом обучения / В. П. Беспалько. – Ч. 1. – Москва, 1970. – 78 с.
3. Дистервег А. Избранные педагогические сочинения / А. Дистервег. – Москва : Учпедгиз, 1956. – 378 с.
4. Коменский Я. А. Великая дидактика. Т. 1. / Я. А. Коменский. – Гос. учеб.-пед. изд-во Наркомпроса, 1939. – 321 с.
5. Корниенко Е. Р. Педагогіка : учеб. пособие для иностр. студентов / Е. Р. Корниенко. – Архангельск : Изд-во Северного гос. мед. ун-та, 2015. – 147 с.
6. Педагогическое наследие / Я. А. Коменский, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо, И. Г. Песталоцци. – Москва : Педагогіка, 1989. – 416 с.

Ж. В. Сотнікова-Мелешкіна, О. В. Боброва

Організація безперервної медичної освіти на різних етапах навчального процесу студентів та лікарів-інтернів

У статті розглянуто принципи організації безперервної медичної освіти, проблеми застосування інноваційних методів навчання та критеріїв оцінки якості підготовки, впровадження сучасних навчальних технологій у вищу медичну освіту.

Ключові слова: інноваційні методи навчання, студенти, лікарі-інтерни, безперервна медична освіта.

Основою конкурентоспроможності нині, коли як джерело прибутку все частіше виступають нові знання, інновації, технології та засоби їхнього практичного застосування, є якість освіти. Освітня діяльність – важливий компонент економічного розвитку сучасного суспільства.

Впровадження концепції безперервної освіти взагалі та безперервної медичної освіти зокрема (як частини безперервного професійного розвитку) є складовими комплексу заходів із подолання кризи у системі освіти і формування такої освітньої системи, яка б відповідала вимогам сучасного суспільства.

Комітет експертів Всесвітньої організації медичної освіти сформулював критерії трьох фаз безперервної медичної освіти (БМО): переддипломної, післядипломної освіти та безперервного професійного розвитку (БПР).

У сучасних умовах реформування національної системи освіти України неабиякого значення набуває застосування інтерактивних методів